

УДК 811.161.2 : 81`23
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-91-8>

КОНЦЕПТИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ СВІДОМОСТІ: ПСИХОСЕМАНТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПОЛЯ

Куцос О. І.

*кандидат філософських наук,
докторант кафедри слов'янських мов
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-9123-2813
olga_kutsos@ukr.net*

Ключові слова: компонент,
психіка, семантика, модель,
асоціативний словник.

Дослідження концептів як відображення особливостей мовної свідомості є важливим елементом створення цілісної картини національного характеру. Проведений аналіз демонструє, що вчені найчастіше приділяють увагу концептам на позначення соціокультурних явищ, світоглядних феноменів, емоційних станів тощо. Водночас матеріалів, які б висвітлювали концепти на позначення рис характеру, майже немає. Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей концептів на позначення рис характеру в українській мовній свідомості за допомогою психосемантичного моделювання концептуального поля. Для цього вирішуються три основні завдання: 1) групування асоціативних реакцій до слів-стимулів на позначення рис характеру за приналежністю до ядерної, приядерної та периферійної зон; 2) розподіл слів-реакцій за рівнями психосемантичного моделювання концептуального поля; 3) аналіз концептуального поля вибраних концептів. Предметом дослідження є психосемантичне моделювання концептуального поля концептів на позначення рис характеру, об'єктом дослідження – концепти на позначення рис характеру в українській мовній свідомості (на прикладі концептів «Безтурботність», «Гідність», «Гордість», «Доброта», «Лінь», «Милосердя», «Сміливість», «Хитрість», «Щедрість»). Проведене дослідження дозволило дійти таких висновків: для української мовної свідомості характерним є таке: 1) концепти «Гідність», «Доброта», «Милосердя», «Сміливість», «Щедрість» мають позитивне смислове навантаження; концепти «Безтурботність» і «Гордість» сприймаються неоднозначно, залежно від контексту; концепти «Лінь» і «Хитрість» характеризуються здебільшого негативним смисловим навантаженням; 2) концепт «Хитрість» асоціюється переважно з фольклорним персонажем – лисою, решта аналізованих концептів зіставляються з людиною; 3) концепт «Милосердя» має відчутний релігійний компонент, натомість інші концептуальні поля містять слова на позначення світських реалій; 4) здебільшого концепти співвідносяться з відповідними синонімічними поняттями, меншою мірою – з носіями риси характеру.

CONCEPTS FOR DESIGNATING CHARACTER TRAITS IN UKRAINIAN LINGUISTIC CONSCIOUSNESS: PSYCHOSEMANTIC MODELING OF THE CONCEPTUAL FIELD

Kutsos O. I.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Doctoral Student at the Department of Slavic Languages
Dragomanov Ukrainian State University
Pyrohova str., 9, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9123-2813
olga_kutsos@ukr.net*

Key words: *component, psyche, semantics, model, associative dictionary.*

The study of concepts as a reflection of the features of linguistic consciousness is an important element of creating a complete picture of the national character. The conducted analysis demonstrates that scientists most often pay attention to concepts for the indication of socio-cultural phenomena, worldview phenomena, emotional states, etc. At the same time, there are almost no materials that would highlight concepts for character traits. The purpose of the article is to find out the features of concepts for character traits in the Ukrainian linguistic consciousness using psychosemantic modeling of the conceptual field. For this purpose, three main tasks are solved: 1) grouping of associative reactions to stimulus words to denote character traits by belonging to the nuclear, perinuclear, and peripheral zones; 2) distribution of reaction words by levels of psychosemantic modeling of the conceptual field; 3) analysis of the conceptual field of selected concepts. The subject of the research is psychosemantic modeling of the conceptual field of concepts for character traits, the object of the research is concepts for character traits in the Ukrainian linguistic consciousness (for example, the concepts "Carelessness", "Dignity", "Pride", "Kindness", "Laziness", "Mercy", "Courage", "Cunning", "Generosity").

The conducted research made it possible to reach the conclusions: the following is characteristic of the Ukrainian linguistic consciousness: 1) the concepts "Dignity", "Kindness", "Mercy", "Courage", "Generosity" have a positive semantic load; the concepts "Carelessness" and "Pride" are perceived ambiguously, depending on the context; the concepts "Laziness" and "Cunning" are mostly characterized by a negative semantic load; 2) the concept "Cunning" is associated mainly with a folklore character – a fox, the rest of the analyzed concepts are compared with a person; 3) the concept of "Mercy" has a tangible religious component, while other conceptual fields contain words to denote secular realities; 4) in most cases, concepts are correlated with corresponding synonymous concepts, to a lesser extent – with carriers of character traits.

Постановка проблеми. Дослідження концептів як відображення особливостей мовної свідомості є важливим елементом створення цілісної картини національного характеру. Проведений аналіз демонструє, що вчені найчастіше приділяють увагу концептам на позначення соціокультурних явищ, світоглядних феноменів, емоційних станів тощо. Водночас матеріалів, які б висвітлювали концепти на позначення рис характеру, майже немає. Визнаючи важливість дослідження таких концептів як невід'ємного

компонента національної мовної свідомості, ми вирішили проаналізувати їх за допомогою авторського методу психосемантичного моделювання концептуального поля.

Знайомство з науковими матеріалами, присвяченими особливостям характеру в лінгвістичному контексті, дозволило окреслити кілька основних напрямів досліджень: 1) лексикологія (К. Близнюк [2], О.О. Морозенко [5]); 2) фразеологія (У.Я. Билиця [1], С.В. Помирча [6], О.Г. Хомчак [8]); 3) ідіоматика (Ю. Єловська [10],

Ю.І. Фещенко [7]); 4) когнітивістика (Н.А. Черненко [9]) тощо. Водночас дослідження концептуального поля концептів на позначення рис характеру досі залишається майже поза увагою вчених. Ми вважаємо, що для ліквідації цієї наукової прогалини доречно звернутися до матеріалів асоціативних експериментів, зафіксованих у відповідних словниках.

Згідно з вищезазначеним **мета статті** полягає у з'ясуванні особливостей концептів на позначення рис характеру в українській мовній свідомості за допомогою психосемантичного моделювання концептуального поля. Для цього вирішуються три основні **завдання**: 1) групування асоціативних реакцій до слів-стимулів на позначення рис характеру за приналежністю до ядерної (4,1% і більше), приядерної (від 1,1% до 4,0%) та периферійної (від 0,5% до 1,0%) зон; 2) розподіл слів-реакцій за рівнями психосемантичного моделювання концептуального поля; 3) аналіз концептуального поля обраних концептів.

Предметом дослідження є психосемантичне моделювання концептуального поля концептів на позначення рис характеру, **об'єктом дослідження** – концепти на позначення рис характеру в українській мовній свідомості (на прикладі концептів «Безтурботність», «Гідність», «Гордість», «Доброта», «Лінь», «Милосердя», «Сміливість», «Хитрість», «Щедрість»).

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні ми орієнтувалися на сучасний стан речей, тому аналізу підлягав матеріал двох новітніх українських асоціативних словників [3; 4]. Розроблений нами принцип психосемантичного моделювання концептуального поля ґрунтується на аналізі двох рівнів – психічного та семантичного. Психічний рівень включає тілесно-перцептивний (відчуття, сприйняття, конкретні уявлення), логіко-понятійний (узагальнення і систематизація внутрішніх властивостей і зв'язків реальності), емоційно-афективний (суб'єктивні стани, переживання, передчуття) та ціннісно-смысловий (ідеали, цінності, духовні смисли) компоненти. Семантичний рівень полягає у виділенні категорій речі (те, що може бути назване чи описане), властивості (те, що відрізняє одну річ від іншої) та відношення (наявність зв'язку між двома або кількома речами).

Слово-стимул «безтурботність»

УАС2021: *дитинство* (11,0%), *життя* (7,5%), *байдужість* (3,0%), *легкість* (2,5%), *дитина* (2,0%), *діти* (2,0%), *літо* (1,5%), *радість* (1,5%), *сон* (1,5%), *безвідповідальність* (1,0%), *дитяча* (1,0%), *задоволення* (1,0%), *молодість* (1,0%), *моя* (1,0%), *спокій* (1,0%), *у житті* (1,0%), *юність* (1,0%).

Концепт «Безтурботність»

На психічному рівні в концептуальному полі переважають логіко-понятійний та емоційно-афективний компоненти, на семантичному рівні – категорія речі. Більшість реакцій має позитивне смислове навантаження (*дитинство, легкість, молодість, радість, задоволення*). Меншою мірою поняття безтурботності співвідноситься з негативними проявами характеру на кшталт *безвідповідальність, байдужість*. Таким чином, в українській мовній свідомості безтурботність асоціюється перш за все з юним віком, із відсутністю проблем у житті, а не з небажанням піклуватися про щось, раціонально осмислювати те, що відбувається навколо.

Слово-стимул «гідність»

УАС2021: *честь* (15,5%), *людини* (5,0%), *людина* (4,0%), *людська* (3,5%), *повага* (3,5%), *моя* (3,0%), *чесність* (3,0%), *гордість* (2,5%), *мати* (2,5%), *совість* (2,0%), *чоловік* (1,5%), *велич* (1,0%), *власна* (1,0%), *є* (1,0%), *жінки* (1,0%), *і честь* (1,0%), *не втрачай* (1,0%), *порядність* (1,0%), *революція* (1,0%), *твоя* (1,0%), *хороша* (1,0%), *чиста* (1,0%).

Концепт «Гідність»

На психічному рівні концептуальне поле представлене тілесно-перцептивним, логіко-понятійним та ціннісно-смысловим компонентом, на семантичному рівні – переважно категорією речі, дещо менше – відношення. В основному асоціативні реакції співвідносяться із синонімічними словами: *чесність, порядність, гордість, совість, велич*. Крім того, гідність зіставляється з *людиною, чоловіком, жінкою* як носіями відповідної риси характеру, а також виступає частиною складного поняття *Революція гідності*. Гідність *хороша, чиста*, вона *є*, її не можна *втрачати*. Таким чином, аналізований концепт постає як бажана і принципово важлива риса характеру.

Слово-стимул «гордість»

УАС2021: *за себе* (5,6%), *за когось* (2,8%), *за країну* (2,8%), *честь* (2,3%), *за дітей* (1,9%), *за сина* (1,9%), *людини* (1,9%), *пишатися* (1,9%), *впевненість* (1,4%), *гріх* (1,4%), *за Україну* (1,4%), *зло* (1,4%), *моя* (1,4%), *немає* (1,4%), *перемога* (1,4%), *погано* (1,4%), *батьків* (0,9%), *за людей* (0,9%), *мати* (0,9%), *повага* (0,9%), *успіх* (0,9%).

Концепт «Гордість»

На психічному рівні в концептуальному полі переважають тілесно-перцептивний та логіко-понятійний компоненти, на семантичному – категорія відношення. Для української мовної свідомості характерне подвійне сприйняття гордості: з одного боку, вона асоціюється із *впевненістю, перемогою, повагою, успіхом*, з іншого – зі *злом та гріхом*. Таким чином, гордість є позитивною рисою характеру, якщо вона є результатом достойних вчинків,

і негативною, якщо передбачає зарозумілість, зверхне ставлення до інших. На відміну від концепту «Гідність», концепт «Гордість» адресний: гордість (у першому значенні) має об'єкт спрямування: *за батьків, за дітей, за Україну*.

Слово-стимул «доброта»

УАС2021: *щирість* (6,5%), *зло* (5,5%), *людська* (3,0%), *щира* (3,0%), *душевна* (2,5%), *злість* (2,5%), *ласка* (2,0%), *милосердя* (2,0%), *моя* (2,0%), *сердечна* (2,0%), *серце* (2,0%), *сім'я* (2,0%), *усмішка* (2,0%), *чесність* (2,0%), *щедрість* (2,0%), *велика* (1,5%), *любов* (1,5%), *людина* (1,5%), *турбота* (1,5%), *безкорисна* (1,0%), *безмежна* (1,0%), *Бог* (1,0%), *допомога* (1,0%), *злоба* (1,0%), *мама* (1,0%), *мами* (1,0%), *потрібна* (1,0%), *тепло* (1,0%), *чуйність* (1,0%), *я* (1,0%).

Концепт «Доброта»

Концептуальне поле концепту «Доброта» на психічному рівні представлене переважно емоційно-афективним, логіко-понятійним та тілесно-перцептивним компонентом, на семантичному рівні – категоріями речі та властивості. Асоціативні реакції пов'язані частіше за все або з проявами доброти: *турбота, щедрість, допомога, чуйність*, або з носіями цієї риси характеру: *людина, мама, сім'я, я*. Важливість цього концепту в українській мовній свідомості підкреслюється значною кількістю атрибутивів із позитивним смисловим навантаженням: *велика, безмежна, душевна, сердечна, безкорисна*.

Слово-стимул «лінь»

УАС2021: *ліжко* (4,4%), *спати* (3,9%), *сон* (3,4%), *диван* (3,0%), *погано* (2,5%), *я* (2,5%), *гріх* (2,0%), *моя* (2,0%), *хвороба* (1,5%), *байдики* (1,0%), *безробіття* (1,0%), *відпочинок* (1,0%), *втома* (1,0%), *дурість* (1,0%), *завжди* (1,0%), *лінивцець* (1,0%), *навчання* (1,0%), *повна* (1,0%), *проблема* (1,0%), *робити* (1,0%), *робота* (1,0%), *телевізор* (1,0%).

Концепт «Лінь»

На психічному рівні концептуальне поле концепту «Лінь» представлене переважно логіко-понятійним компонентом, меншою мірою — тілесно-перцептивним, на семантичному рівні – категорією речі. Відповідні асоціації можуть бути розподілені за трьома основними групами: 1) прояв негативної риси характеру (*байдики, дурість*); 2) іменування предметів, пов'язаних із лінню як процесом (*ліжко, диван, телевізор*); 3) співвідношення риси характеру з іншими явищами дійсності (*сон, хвороба, навчання, робота, проблема*). Ціннісно-смисловий компонент підкреслює негативне ставлення до ліні в українській мовній свідомості: *гріх, лінь*.

Слово-стимул «милосердя»

УАС2021: *добро* (7,0%), *доброта* (5,0%), *Бог* (3,5%), *допомога* (3,5%), *Боже* (3,0%), *серце*

(3,0%), *любов* (2,0%), *церква* (1,5%), *щире* (1,5%), *акт* (1,0%), *благодійність* (1,0%), *важливе* (1,0%), *до ближніх* (1,0%), *душі* (1,0%), *жалість* (1,0%), *Ісус* (1,0%), *людина* (1,0%), *монашка* (1,0%), *немає* (1,0%), *щирість* (1,0%).

Концепт «Милосердя»

На психічному рівні концептуальне поле характеризується наявністю усіх компонентів, на семантичному рівні переважає категорія речі. Асоціативні реакції засвідчують наявність виразного релігійного складника: *церква, монашка, Бог, Ісус*. Крім того, є смислові зв'язки зі словами синонімічного ряду: *доброта, любов, щирість, добро*. Милосердя *важливе*, його виявляють *до ближніх*, проте інколи його *немає*. Таким чином, аналізований концепт постає як феномен, що проявляється як у світському, так і в релігійному житті.

Слово-стимул «смільвість»

УАС2008: *мужність* (8,7%), *відвага* (6,7%), *хорообрість* (5,8%), *герой* (3,8%), *впевненість* (3,4%), *сила* (2,9%), *страх* (2,9%), *потрібна* (1,4%), *риса* (1,4%), *хоробрый* (1,4%), *я* (1,4%), *безстрашний* (1,0%), *безстрашність* (1,0%), *боротьба* (1,0%), *відважність* (1,0%), *вперед* (1,0%), *людини* (1,0%), *мужчина* (1,0%), *розум* (1,0%), *сказати* (1,0%), *чоловіча* (1,0%).

Концепт «Смільвість»

На психічному рівні найбільш вираженим є логіко-понятійний компонент концептуального поля, на семантичному рівні – категорія речі. У ядерній зоні перебувають такі асоціативні реакції, як *відвага, мужність, хорообрість*, тобто синонімічні слова. Диференціація риси характеру за гендерною приналежністю знаходиться у периферійній зоні (*мужчина, чоловіча*). Концептуальне поле свідчить, що аналізований концепт багатогранний, адже смільвість співвідноситься не тільки з іншими рисами характеру, але й із дією (*боротьба*) та когнітивними здібностями (*розум*). Смільвість *потрібна*, а той, хто її проявляє, є *героєм*.

Слово-стимул «хитрість»

УАС2021: *лисиця* (21,1%), *лис* (4,4%), *обман* (4,4%), *розум* (2,5%), *зло* (2,0%), *мудрість* (2,0%), *підступність* (2,0%), *життя* (1,5%), *лиса* (1,5%), *лисиці* (1,5%), *лисяча* (1,5%), *підлість* (1,5%), *риса* (1,5%), *хитрий* (1,5%), *звичайна* (1,0%), *злоба* (1,0%), *лукавість* (1,0%), *слизько* (1,0%).

Концепт «Хитрість»

Як і в попередньому випадку, на психічному рівні аналізований концепт характеризується переважанням логіко-понятійного компонента концептуального поля, на семантичному рівні – категорії речі. Але, на відміну від інших концептів, хитрість як риса характеру нерозривно пов'язана з фольклорним персонажем: *лис, лисиця, лиса*,

лисяча, лисиці. Ці реакції знаходяться у ядерній та приядерній зоні. В українській мовній свідомості хитрість має подвійне сприйняття: з одного боку, вона зіставляється з *обманом, підлістю, підступністю, лукавістю, злобою*, з іншого – з *мудрістю та розумом*. Разом із тим негативне смислове навантаження концепту переважає позитивне чи нейтральне.

Слово-стимул «Щедрість»

УАС2021: *доброта* (11,8%), *гроші* (5,9%), *велика* (4,9%), *людина* (3,0%), *багатство* (2,5%), *душі* (2,5%), *Різдво* (2,5%), *людини* (2,0%), *щирість* (2,0%), *добрий* (1,5%), *добро* (1,5%), *людська* (1,5%), *скупість* (1,5%), *безмежна* (1,0%), *благодійність* (1,0%), *ввічливість* (1,0%), *гостинність* (1,0%), *добре* (1,0%), *любов* (1,0%), *мама* (1,0%), *риси* (1,0%).

Концепт «Щедрість»

На психічному рівні переважає логіко-понятійний компонент, на семантичному рівні – категорія речі. Концептуальне поле концепту «Щедрість» може бути розподілене за двома основними групами: 1) матеріальний складник (*гроші, багатство, благодійність, скупість*); 2) нематеріальний складник (*ввічливість, гостинність, любов, Різдво*). Виразно відчувається позитивне смислове навантаження: щедрість асоціюється зі словами *добро, доброта, добрий, добре*.

Висновки і перспективи подальших розробок. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що для української мовної свідомості характерним є таке: 1) концепти «Гідність», «Доброта», «Милосердя», «Сміливість», «Щедрість» мають позитивне смислове навантаження; концепти «Безтурботність» і «Гордість» сприймаються неоднозначно, залежно від контексту; концепти «Лінь» і «Хитрість» характеризуються здебільшого негативним смисловим навантаженням; 2) концепт «Хитрість» асоціюється переважно з фольклорним персонажем – лисою, решта аналізованих концептів зіставляються з людиною; 3) концепт «Милосердя» має відчутний релігійний компонент, натомість інші концептуальні поля містять слова на позначення світських реалій; 4) здебільшого концепти співвідносяться з відповідними синонімічними поняттями, меншою мірою – з носіями риси характеру.

Наведені висновки є складовою частиною ширшого дослідження, орієнтованого на висвітлення принципів особливостей українського національного характеру, зокрема поведінково-реактивної концептоструктури. Крім того, воно є однією з ланок компаративного аналізу мовної свідомості представників різних націй. Подальші розробки покликані уточнити і поглибити здійснене дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Билиця У. Я. Компаративні фразеологічні номінації окремих морально-етичних рис характеру людини в англійській картині світу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2018. Вип. 3. С. 9–15.
2. Близнюк К. Особливості вербалізації лінгвоконцепту «Сміливість» в українській і польській мовах. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2017. Вип. 153. С. 504–509.
3. Мартінек С. Український асоціативний словник. Від стимулу до реакції. Т. 1. Львів : ПАІС, 2008. 344 с.
4. Мартінек С., Мітьков В. Український асоціативний словник. Від стимулу до реакції. Т. 3. Львів : ПАІС, 2021. 544 с.
5. Морозенко О. О. Оцінні прикметники як засіб вербалізації концепту “Character”. *Філологічні трактати*. 2013. № 3. Т. 5. С. 61–68.
6. Помирча С. В. Вербалізація фразеологічних одиниць на позначення якостей характеру людини. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 6.1 (46.1). С. 64–67.
7. Феценко Ю. І. Концепт «Характер людини» як структурний елемент ідіоматичного простору “homo socialis”. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Вип. 23. С. 207–214.
8. Хомчак О. Г., Волкова І. В. Об’єктивація концепту «Гордість» у фразеологічних одиницях. *Південний архів (філологічні науки)*. 2020. № 82. С. 27–30.
9. Черненко Н. А., Голубовська І. О. Фреймове моделювання концепту «Доброчесність»: зіставний аналіз (на матеріалі латинської, французької, англійської та української мов). *Мовознавство*. 2017. № 1. С. 3–18.
10. Yelovska Yu. Somatic idioms describing traits of character in teaching English. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 19. С. 19–26.

REFERENCES

1. Bylytsia, U. Ya. (2018) Komparatyvni frazeolohichni nominatsii okremykh moralno-etychnykh rys kharakteru liudyny v anhlo-movnii kartyni svitu [Comparative phraseological nominations of individual moral and ethical traits of human character in the English-speaking picture of the world]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Perekladoznavstvo ta mizhkulturna komunikatsiia»*, vol. 3, pp. 9–15 [in Ukrainian].

2. Blyzniuk, K. (2017) Osoblyvosti verbalizatsii linhvokontseptu «Smilyvist» v ukrainskii i polskii movakh [Peculiarities of the verbalization of the linguistic concept "Courage" in the Ukrainian and Polish languages]. *Naukovi zapysky. Seriia «Filolohichni nauky»*, vol. 153, pp. 504–509 [in Ukrainian].
3. Martinek, S. (2008) Ukrainskyi asotsiatyvnyi slovnyk. Vid stymulu do reaktsii [Ukrainian associative dictionary. From stimulus to response]. Vol. 1. Lviv: PAIS, 344 p. [in Ukrainian].
4. Martinek, S. & Mitkov, V. (2021) Ukrainskyi asotsiatyvnyi slovnyk. Vid stymulu do reaktsii [Ukrainian associative dictionary. From stimulus to response]. Vol. 3. Lviv: PAIS, 544 p. [in Ukrainian].
5. Morozenko, O. O. (2013) Otsinni prykmetnyky yak zasib verbalizatsii kontseptu “Character” [Evaluative adjectives as a means of verbalizing the "Character" concept]. *Filolohichni traktaty*, vol. 3, issue. 5, p. 61–68 [in Ukrainian].
6. Pomyrcha, S. V. (2017) Verbalizatsiia frazeolohichnykh odynyts na poznachennia yakostei kharakteru liudyny [Verbalization of phraseological units to indicate the qualities of a person's character]. *Molodyi vchenyi*, vol. 6.1 (46.1), p. 64–67 [in Ukrainian].
7. Feshchenko, Yu. I. (2005) Kontsept «Kharakter liudyny» yak strukturnyi element idiomatichnoho prostoru “homo socialis” [The concept "Human character" as a structural element of the idiomatic space "homo socialis"]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, vol. 23, pp. 207–214 [in Ukrainian].
8. Khomchak, O. H. & Volkova, I. V. (2020) Obiektivatsiia kontseptu «Hordist» u frazeolohichnykh odynytsiakh [Objectification of the concept "Pride" in phraseological units]. *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky)*, vol. 82, pp. 27–30 [in Ukrainian].
9. Chernenko, N. A. & Holubovska, I. O. (2017) Freimove modeliuвання kontseptu «Dobrochesnist»: zistavnyi analiz (na materialy latynskoi, frantsuzkoi, anhliiskoi ta ukrainskoi mov) [Frame modeling of the concept "Virtue": comparative analysis (on the material of Latin, French, English and Ukrainian languages)]. *Movoznavstvo*, vol. 1, pp. 3–18 [in Ukrainian].
10. Yelovska, Yu. (2019) Somatic idioms describing traits of character in teaching English. *Filolohichni studii: Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, vol. 19, pp. 19–26.